ئابدۇللا تالىپ

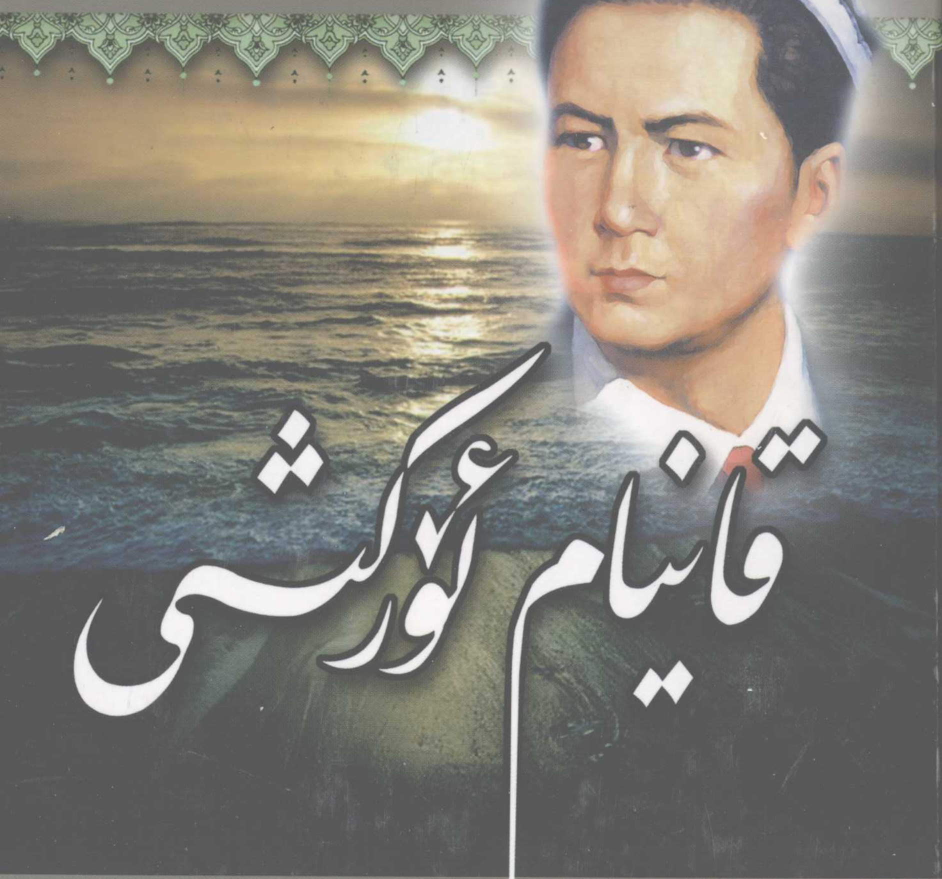

قاينام ئۆركىشى

شىنجاڭ ياشلار-ئۆسمۈرلەر نەشرىياتى

ئابدۇللا تالىپ

قاينام ئۆركىشى

(بىئوگرافىلىك رومان)

شىنجاڭ ياشلار-ئۆسمۈرلەر نەشرىياتى

责任编辑：尼加提·穆合力斯
责任校对：阿布列孜·阿巴斯
封面设计：阿里甫·夏

激流(维吾尔文)

(长篇小说)

阿布都拉·塔里甫　著

新疆青少年出版社出版
(乌鲁木齐市胜利路二巷1号　邮编：830049)
新疆新华书店发行
新疆金版印务有限公司印刷
850×1168毫米　32开本　20.125印张
2008年4月第2版　2008年4月第1次印刷
印数：1—4000

ISBN978-7-5371-1976-4　定价：38.00元
如有印刷装订问题请直接同出版社调换

مۇندەرىجە

بىرىنچى باب تەڭرىتاغ ئوغلى 1
ئىككىنچى باب بىخ سۇرگەن تالانت 17
ئۈچىنچى باب قايىنام ئۆركىشى 46
تۆتىنچى باب سۇرگۇن 58
بەشىنچى باب داۋانلار ئاشقاندا 72
ئالتىنچى باب باغراش بويىدا 94
يەتتىنچى باب قوشئاۋاتتا قوش پەرى 113
سەككىزىنچى باب بوز تورغاي ھېكايىلىرى 134
توققۇزىنچى باب قايىنام ئۆركىشى — ئاقسۇدا 149
ئونىنچى باب تۆرگە چىقىڭ، مۇئەللىم 162
ئون بىرىنچى باب توققۇزبۇلاقتا بىر كۈن 176
ئون ئىككىنچى باب سىرلىق كۆلەڭگە 220
ئون ئۈچىنچى باب گۇمانلىق زىياپەت 239
ئون تۆتىنچى باب قوش زەنجىر 260
ئون بەشىنچى باب دەز كەتكەن تامنىڭ سىرى 298
ئون ئالتىنچى باب كەپتەر ئىلھامى 315
ئون يەتتىنچى باب سىناقتا قالدۇرۇلغان مۇھەببەت 336
ئون سەككىزىنچى باب غەزەپ ئۇچقۇنلىرى 349
ئون توققۇزىنچى باب قاپقان 383
يىگىرمىنچى باب ئاخىرقى باغ سەيلىسى 414
يىگىرمە بىرىنچى باب قارا قول 429
يىگىرمە ئىككىنچى باب قورقماس يۈرەك 458

يىگىرمە ئۈچىنچى باب جاللاتنىڭ كۆلكىسى 479
يىگىرمە تۆتىنچى باب تۇرمىدىكى كۈرەش 488
يىگىرمە بەشىنچى باب ياڭاقتىن چىققان خەت 527
يىگىرمە ئالتىنچى باب قورغاندىكى قوزغىلاڭ 539
يىگىرمە يەتتىنچى باب گۈلەندەمنىڭ ئۆلۈمى 565
يىگىرمە سەككىزىنچى باب سىپىل ئۈستىدىكى جەڭ ... 583
يىگىرمە توققۇزىنچى باب ئاخىرقى سوراق 613
ئوتتۇزىنچى باب ئۆلۈم ئالدىدىكى سۆز 629

此为试读，需要完整PDF请访问：www.ertongbook.co

بىرىنچى باب

تەڭرىتاغ ئوغلى

دېڭىز يۈزىدىن ئىككى ـ ئۈچ مىڭ مېتىر ئېگىزلىككە جايلاشقان بۇ گۈزەل يايلاق، ھەر يىلى ياز ئايلىرىدا جاي ـ جايلاردىن مىڭلىغان كىشىلەرنى تاغ سەيلىسىگە جەلپ قىلاتتى.

يايلاقنىڭ ئوتتۇرىسىدىن كېسىپ ئۆتىدىغان سۈيى سۈپسۈزۈك قاش دەرياسى تاشتىن ـ تاشقا ئۇرۇلۇپ، دولقۇنلىرىدىن ئۈنچە ـ مەرۋايىت چاچرىتىپ، شاۋقۇن سېلىپ ئېقىپ تۇراتتى. دەريانىڭ ئىككى تەرىپىدىكى ئېدىرلىقلاردا، تاغ باغرىلىرىدا ئاجايىپ رەڭگارەڭ ئېچىلىپ كەتكەن كەكرە، سېرىك، تەڭگىيوپۇرماق، سېرىقبۇيا، تورغاي گۈلىگە ئوخشاش تاغ گۈللىرى بۇ يەرنىڭ تەبىئىي گۈزەللىكىگە تېخىمۇ ھۆسن قوشقانىدى. مەيىن تاغ شامىلى ۋە دىماغقا ئۇرۇپ تۇرغان ئەنە شۇ گۈللەرنىڭ خۇش ھىدلىرى جانغا ئارام، دىللارغا ھۇزۇر بېغىشلايتتى.

تەڭرىتېغىنى تا چوققىلىرىغىچە چۇمكەپ تۇرغان چەكسىز كەتكەن قارىغايلىقلار، تاغ باغرىدىكى پايانسىز چىمەنلىكلەر بىلەن گىرەلىشىپ، خۇددى رەڭدار گىلەمدەك تاۋلىنىپ كىشىنى مەپتۇن قىلاتتى. تاغ چوققىلىرىدا ئۈزۈپ يۈرگەن تۇركۈم ـ تۇركۈم بۇلۇتلارغا تاقىشىپ تۇرغان ئاپئاق قار قاتلاملىرى تەبىئەت دۇنياسىنىڭ ئىككىنچى بىر خىل ئاجايىپ ھەيۋەتلىك ۋە ئىنتايىن كۆركەم مەنزىرىسىنى شەكىللەندۈرۈپ، يىراقتا مەغرۇر قەد كۆتۈرۈپ تۇراتتى.

بۇ يىلقى تاغ سەيلىسى ئۈچۈن كەلگەن كىشىلەر شوخ قاش دەرياسىنىڭ ئۆركەشلەپ ئېقىشىغا، تەبىئەتنىڭ بۇ كۆركەم كۆرۈ- نۈشلىرىگە قاراپ ھۇزۇر قىلىشاتتى.

سەيلىچىلەرنىڭ گاھىلىرى چاناشلىرىدىكى قىمىزلىرىنى ئى- چىشكەچ قىزغىن پاراڭلىشىپ ئولتۇراتتى، گاھىلىرى دەريانىڭ ئاق بۇژغۇنلۇق قىرغاقلىرىنى ياقىلاپ سەيلە قىلىشماقتا؛ گاھى- لىرى ئېسىل سورتلۇق نىلقا ھەسىلىنى ماختىشىپ، ئۇنى قانداق قاچىلاپ مېڭىشنىڭ پىلانلىرىنى تۈزۈشمەكتە ئىدى.

دەريا قىرغىقىدىن نېرىراق بىر چىمەنلىك دۆڭ ئۈستىدە ئىككى يىگىت ئۆز ئەتراپىدىكى مىسلىسىز گۈزەللىكلەرگە زوقلى- نىپ قىزغىن سۆھبەت قىلىشىپ ئولتۇراتتى، ئۇلار غۇلجىدىن نىلقىغا كەلگەن باشلانغۇچ مەكتەپ ئوقۇتقۇچىلىرى بولۇپ، بى- رى، ئېگىز بويلۇق، ئاق يۈزلۈك، قاراقاش يىگىت بولۇپ، تارىخ ۋە ئەدەبىياتنى پىششىق بىلەتتى؛ ئوتتۇرا بويلۇق، بۇغداي ئۆڭلۈك دوغىلاقىنا كەلگەن يەنە بىر يىگىت بولسا جۇغراپىيە ۋە رەسىمگە ماھىر ئىدى. بۈگۈن باشقا سەيلىچىلەرگە ئوخشاش ئۇلارمۇ بۇ يەرگە سەيلە ئۈچۈن چىققانىدى.

ئېگىز بويلۇق تارىخ ئوقۇتقۇچىسى تۆت ئەتراپىغا بىر قۇر كۆز يۈگۈرتۈپ چىقىپ، يانچۇق دەپتىرىنى ئالدى ـ دە، قېرىنداش- شىنى يېنىك يۈگۈرتۈپ، مۇنۇ شېئىرنى يېزىپ چىقىپ، دوستى- غا ئوقۇپ بەردى.

دىيار مۇنچە ئۇز بولارمۇ روھىي زېمىندا،
بولسا بەلكى ئاز تېپىلار يەتتە ئىقلىمدا.

ئاتام دەيمۇ، ئانام دەيمۇ تەڭرىتېغىنى،
قانچە باقسام شۇنچە يەيدۇ كۆزنىڭ يېغىنى.

ئاتاممۇ شۇ، ئاناممۇ شۇ تۆرەلدىم ئاندىن،
ئەتە ـ ئاخشام شۇڭا يېنىپ كۆيىمەن جاندىن.

تۆرەلگەن ئەل، كۆمۈلگەن ئەر ئېتەكلىرىدە،
ئەجدادلارنىڭ قان ـ تەرى بار چىچەكلىرىدە.

ھاياتىمنىڭ ئەكسىنى كۆردۈم ئاققان سۇيىدىن،
ئاھۇ پەرياد ئاڭلىدىم ھەم مۇڭلۇق كۈيىدىن.

بۈركۈت بولۇپ تەڭرىتېغىنى ئۇچارمۇ بىر كۈن،
ئىقبال تېپىپ مول سائادەت قۇچارمۇ بىر كۈن؟!

دوستىنىڭ شېئىرىدىن ئىنتايىن ھاياجانلانغان رەسسام ئو-
قۇتقۇچى دوستىغا كۈلۈمسىرەپ قاراپ تۇرۇپ:
— شېئىردىكى ئوخشىتىشلىرىڭ تازىمۇ جايىغا چۈشۈپتۇ.
شېئىرىي پىكىرلىرىڭ نېمىدېگەن مەنىلىك، يارقىن ـ ھە! —
دېدى.
ئىككى ئوقۇتقۇچىنىڭ ھېسسىياتقا تولغان كۈچلۈك ئاۋازى
ئۇلارنىڭ يېنىدىكى چوڭ قورام تاشقا قونۇپ ئولتۇرغان بىر قارا
قاغىنى چۆچۈتۈۋەتتى. قاغا چۆچۈگىنىدىن لىپ قىلىپ كۆتۈرۈ-
لۈپ يەنە ئاستا ئىزىغا قوندى.
رەسسام ئوقۇتقۇچى شېئىرنى ئاڭلاپ، ھاياجىنىنى باسالماي
قالدى ـ دە، ئورنىدىن تۇرۇپ:
— بۇ ئۇلۇغ تاغنىڭ «پولات قاناتلىق»، قەيسەر پەر-
زەنتى — بىر جەڭگىۋار بۈركۈت ئوغلى بولسا ئىدى، ھەي! —
دېدى.
رەسسام يىگىت بۇ يالقۇنلۇق جۈملىلىرىنى ئىنتايىن تەسىر-
لىك ۋە جۇشقۇن ئاۋاز بىلەن سۆزلەپ بولۇپ، ئاندىن ئۇ، بىر-

نەچچە قەدەم ئالدىغا ماڭدى ـ دە، قارشى تەرەپتىكى چىمەنلىك ئارىسىدا چوقچىيىپ تۇرغان يوغان تاش ئۈستىدە ئولتۇرۇپ ئۆزىنىڭ خىيالىي تەسەۋۋۇرىنى گۈزەل بەدىئىي تەسۋىرگە ئايلاندۇرۇش ئۈچۈن سىزىشقا باشلىدى.

تارىخ ئوقۇتقۇچىسى رەسسامنىڭ كەينىدە تۇرۇپ، قەغەز ئۈستىدە سىزىلىۋاتقان گىگانت بۈركۈتنىڭ قامىتىگە ئوپئوخشاش تەگرىتېغىنى كۆرۈپ، مەدھىيە تەلەپپۇزى بىلەن:

— پەيزىڭ بار، ئاداش، يارايسەن، — دېدى.

رەسسام ئۆزۈن ئۆتمەيلا، ئۆزىنىڭ ئەمگىكىنى كۆڭۈلدىكىدەك پۈتتۈرۈپ تۈگەتتى. ئاندىن ئۇ، ئورنىدىن تۇرۇپ، رەسىمنى دوستىغا سۇندى ۋە:

— قانداق، شېئىرىي تەسۋىرىڭنىڭ ۋارىيانتى بولالامدىكەن؟ — دەپ سورىدى.

تارىخچى يىگىت رەسىمنى قولىغا ئېلىپ، سىنچىلاپ كۆرۈپ چىققاندىن كېيىن، مەمنۇنلۇق ئىزھار قىلىپ:

— دەل ئۆزى بوپتۇ، كەم ـ كۈتىسىز، بەئەينى ئۆزىلا، — دېدى.

رەسسامنىڭ خۇشاللىقتىن يۈرەكلىرى ئويناپ كەتتى. ئۇ سىزغان بۇ رەسىمدە تەگرىتېغى خۇددى ئېگىز كۆكتە پەرۋاز قىلىۋاتقان قاۋۇل بۈركۈتكە ئوخشىغانىدى: ئېگىز خانتەڭرى چوققىسىنى بۈركۈتنىڭ تۇمشۇقلۇق بېشى، جۇڭغار ئويمانلىقىدىن «سارچوققا» غىچە بولغان قاتمۇقات تاغ تىزمىلىرىنى — ئۇنىڭ ئوڭ قانىتى؛ تارىم ئويمانلىقىنى بويلاپ سوزۇلغان بايىنبۇلاق، ئالغوي تاغلىرىدىن ئايلىنىپ داۋانچىڭغىچە بولغان تاغلارنى — ئۇنىڭ سول قانىتى؛ بوغدادىن باشلانغان تاغ تىزمىلىرىنى بولسا ئۇنىڭ قۇيرۇقى دېيىشكە بولاتتى.

ئىككىيلەن ھەۋەس ـ زوقى بىلەن رەسىمگە تىكىلىپ تەتقىق قىلىۋاتقان روزگاردا ئاسماندا قاناتلىرىنى كېرىپ يوغان بىر بۈر-

كۈت پەيدا بولدى ـ دە، ئۇلارنىڭ باش ئۈستىدە ئىككى ـ ئۈچ قېتىم ئايلانغاندىن كېيىن يەنە يۇقىرى ئۆرلەپ، كۆكنىڭ قەرىدە پەرۋاز قىلىشقا باشلىدى.

— مانا قارا، گويا سېنىڭ رەسىمىڭگە جان كىرىپ ئاسماندا پەرۋاز قىلماقتا، — دېدى تارىخ ئوقۇتقۇچىسى رەسىمنى قولىغا ئېلىپ، ئاسماندىكى بۈركۈتكە قاراپ پۇلاڭلىتىپ.

ئىككى دوست بۈركۈتنىڭ ئابرال تاغلىرى ئۈستىدە ئەركىن پەرۋاز قىلىۋاتقانلىقىغا قاراپ، ئاللىقانداق خىياللارغا چۆكۈپ كېتىشكەندى.

— سالام ئاكىلار! — تۇساتتىنلا چاڭىلدىغان بۇ ئاۋاز ئو-قۇتقۇچىلارنىڭ دىققىتىنى بۆلۈپ تاشلىدى. ئىككى ئوقۇتقۇچى دەرھال كەينىگە ئۆرۈلۈپ، ئوڭ قولىنى كۆكسىگە قويۇپ تۇرغان كىچىك بۇدرۇقىنا، ئاق سېرىق بالىنى كۆردى. بۇ بالا ئۇلارغا تونۇش ۋە يېقىملىق كۆرۈندى، لېكىن يىگىتلەر دەررۇ ئۇنى ئېسىگە ئالالمىدى ـ دە، بىر ـ بىرىگە سوئال نەزەرى بىلەن قارىشىپ تۇرۇپ قېلىشتى.

× ×

1922 ـ يىل 11 ـ ئاينىڭ 16 ـ كۈنى، پۈتۈن كەنت ـ مەھەللە بويىچە خۇسۇسەن ھېزىم موللامنىڭ ئۆيىدە تولىمۇ خاسى-يەتلىك بىر كۈن بولدى.

تۈنۈگۈن ئاخشامدىن باشلاپ مەلىكىخان ھەدىنىڭ تولغىقى كۈچىيىپ قالغانلىقى ئۈچۈن، ھېزىم موللام جىددىيلىشىپ قال-غانىدى. ئۇ بۈگۈن ئاخشام خۇپتەن نامىزىنىمۇ چىقالمىدى ۋە كېچىچە كۆز يۇمماي دالان ئۆيدە قۇرئان ئوقۇپ، خۇدادىن ئاسان-لىق ۋە ئاسايىشلىق تىلەپ ئولتۇردى.

قىش پەسلى ئاللىقاچان باشلىنىپ كەتكەن، ئەتراپتىكى تاغ

چوقۇقلىرى قېلىن قار ئاستىدا كۆمۈلۈپ تۇرغان بولسىمۇ، تەڭ-
رىتاغ باغرىدا تۆت ئەتراپى تاغ تىزمىلىرى بىلەن قورشىلىپ
تۇرغان بۇ گۈزەل ماكانىنىڭ ھاۋاسى تېخى خېلىلا ئىللىق ئىدى.
ئالدىنقى كۈنى ياغقان سۈس قاردىن كېيىن، ھاۋا ئېچىلىپ
كەتكەن كۆك ئاسماندا ئالىقانچىلىكمۇ بۇلۇت كۆرۈنمەيتتى. گۇ-
گۇم چۈشۈپ ئۇزۇن ئۆتمەي سۈزۈك ئاسماندا پەيدا بولغان ھېساب-
سىز يۇلتۇزلار خۇددى بايرام چىراغلىرىدەك يەر يۈزىگە يورۇق
شولا چېچىشقا باشلىدى.

تاڭغا يېقىن ئۆي روجىكىدىن ئۇدۇل كىرگەن ئاينىڭ گۈزەل
شولىسى ئۆينىڭ ئىچىنى يوپيورۇق قىلىۋەتكەنىدى. ئۇزاق تول-
غاق ئازابىدىن كېيىن، مۇشۇنداق ياخشى سائەتتە مەلىكىخان
ھەدىنىڭ كۆزى يورۇدى.

ئانا ئارزۇسىدى بىر ئوغۇل دەپ،
تىلەيتتى شوخ تۇغۇل ھەم ساق تۇغۇل دەپ.
تۇغۇلدى بىر ئوغۇلكى تاغ يېنىدا،
تولۇپ مېھرى — ئانىجانىنىڭ قېنىدا.

× ×

— پاھ! شۇڭقار!… شۇڭقارلىغۇ بۇ ئوغۇل!

كىندىكئانا ئەللىك ياشلار چامىسىدىكى بېشىغا شالاڭ ئاق
سانجىغان، ئوتتۇرا بوي، خۇشخۇي تەبىئەتلىك، ساددا ئاق كۆ-
ڭۈل بىر ئايال ئىدى. ئۇ بوۋاقنى زاكىلاپ بولۇپ، بوۋاقنىڭ
ئاتىسىغا خۇش خەۋەر يەتكۈزۈش ئۈچۈن ئىچكەركى ئۆيدىن يېنىك
قەدەم ئېلىپ دالان ئۆيگە چىقتى-دە، قۇرئان ئوقۇپ ئولتۇرغان
ھېزىم موللامنىڭ قولىقىغا ئاستا پىچىرلاپ، بۇ دۇنياغا يېڭىدىن
ئاپىرىدە بولغان شۇڭقارى بىلەن ئۇنى تەبرىكلەپ خاتىرجەم
قىلدى.

خۇشاللىقى ئىچ-ئىچىگە سىغماي قالغان ھېزىم موللام،

此为试读，需要完整PDF请访问： www.ertongbook.com

بۇگۈن تاڭ ئاتقاندىن باشلاپ، خۇددى ياش يىگىتلەردەك تېتىكلە-
شىپ كەتكەندى. ئۇ بۈگۈنكى بامدات نامىزىغا ھەممىدىن بۇرۇن
چىقتى ۋە نامازدىن كىرىپلا ئادىتى بويىچە قورۇنىڭ ئىچى -
تېشىنى پاكىز سۈپۈردى. ئۇ، شۇنچە خۇشال بولدىكى، ئۆزىنىڭ
ئوغۇل پەرزەنت كۆرگەنلىكىنى ئۇچرىغان كىشىلەرگىلا ئەمەس،
ھەتتا كالا - موزاي، قوي - قوزىلارغىمۇ دېگۈسى كېلەتتى. ئۇ
ھەممىگە كۈلۈپ تۇرغان كۆزلىرىنى تىكىپ، «ئوغۇل پەرزەنت،
ئوغۇل!» دەپ تەكرارلايتتى ۋە تۇرۇپ - تۇرۇپلا ئۆز - ئۆزىگە:
«ئى خۇدا، شۇڭقارىمنى ئۆز پاناھىڭدا ساقلىغايسەن» دەپ پىچىر-
لايتتى.

ھېزىم موللام ئوتتۇرا بويلۇق، ئاق سېرىق يۈزلۈك، شالاڭ
ساقاللىق، قوي كۆزلىرى ھەمىشەم كۈلۈپ تۇرىدىغان، يېشى
ئەللىكتىن ئاشقان تەقۋادار، دىيانەتلىك ئادەم بولۇپ، مەھەللە
مەسچىتىگە ئىمام ئىدى. ئۇ قىسمەن دىنىي پائالىيەتلەر ۋە ئوقۇ-
تۇش ئىشلىرى بىلەن شۇغۇللانغاندىن باشقا، ئاساسەن دېھقانچى-
لىق قىلاتتى، لېكىن ھال - ئوقىتىنى ئانچە ئوبدان دېگىلى
بولمايتتى. ئۇنىڭ قورۇسىدا ئاددىيلا ئۈچ ئېغىز ئۆي بولۇپ،
دائىم رەتلىك ۋە پاكىز تۇراتتى.

ھېزىم موللامنىڭ بىردىنبىر «ئىجاۋەت يادىكارى» بولغان
تۇنجى ئوغۇل پەرزەنتى دۇنياغا كېلىپ، بىر ھەپتە بولغان قۇت-
لۇق پەيشەنبە كۈنى بامدات نامىزىدىن يانغان جامائەت، موللامنىڭ
ئاددىي، لېكىن ساخاۋەتلىك ئۆيىگە كېلىشتى. ئۇلار مىللىي
قائىدە - رەسمىيەتلەرنى بەجا كەلتۈرۈپ، دۇنياغا كۆز ئاچقان
بۇ ئاق يۈزلۈك شۇڭقار كۆز پەرزەنتكە «لۇتپۇللا» دەپ ئات
قويدى. ئات قويۇلۇپ بولغاندىن كېيىن، جامائەت ئورۇنلىرىدىن
تۇرۇپ، خۇشاللىقتىن ھاياجىنىنى باسالماي تۇرغان ئىمامنى
قىزغىن تەبرىكلەشتى. ھېزىم موللام جامائەتكە سەمىمىي مىننەت-
دارلىق بىلدۈرۈپ، ئۇلارنى تا كوچىغىچە ئۇزىتىپ قويدى.

هېزىم موللام جامائەتنى ئۈزىتىپ قويۇپ كىرگەندىن كې-
يىن، ئويۇق ئۈستىدە تۇرغان «چاھار دىۋان»① نى ئالدى ـ دە،
ئۇنىڭ باش تەرىپىدىكى ئاق بېتىگە چىرايلىق قىلىپ، پەرزەنتى
لۇتپۇللا تۇغۇلغان يىل، ئاي، كۈننى مۇنداق خاتىرىلەپ قويدى.

شۇنىڭدىن باشلاپ يەنە ھەپتىلەر كېيىندىن ئايلار ۋە يىللار
ئۆتتۈۋەردى. لۇتپۇللا مەكتەپ يېشىغىمۇ كېلىپ قالدى. ئۇ
شوخ، بۇدرۇق، كىشىنىڭ ئامراقلىقى كەلگۈدەك ئوماق چوڭ
بولدى.

ئۇنى جېنىدەك ئەزىز كۆرۈپ، ئارزۇلاپ تەربىيىلىگەن ئانى-
سى بىلەن مومىسى دائىم ئۇنى ئەركىلىتىپ «لۇتۇن» دەپ چاقى-
رىشاتتى. كېيىنچە، بۇ نام تەڭتۇشلىرى ۋە ئەل ـ يۇرت ئىچىدى-
مۇ ئومۇملىشىپ قالدى.

لۇتپۇللا بەش يېشىدىلا ئائىلىدە ساۋاتىنى چىقاردى. «تاخ-
تا»، «ھەپتىيەك»، «نامەھەق» قاتارلىق دەسلەپكى ساۋات چى-
قىرىش كىتابلىرىنى ئوقۇپ بولدى. ئۇنىڭ زېرەكلىكى، بولۇپمۇ
«نامەھەق» بېيىتلىرىنى ئېسىدە مەھكەم تۇتۇۋېلىپ، يادقا ئوقۇپ
بېرەلەيدىغانلىقى دادىسى ھېزىم موللامنى تولىمۇ مەمنۇن
قىلىۋەتتى.

كىچىككىدىنلا شوخ، ئەركىن ۋە تەبىئەت مەنزىرىسىگە ئامراق
لۇتۇن بۇ گۈزەل يېڭى يۇرتىغا چىن ئىشتىياق باغلىدى. پۇرسەت
تاپسىلا، قۇرداشلىرى بىلەن قاش دەرياسى بويىغا بېرىۋالاتتى.
تەڭرىتاغنىڭ سان ـ ساناقسىز يوتىلىرىدىكى بۇلاقلاردىن يىغىلىپ
كېلىپ، تاشتىن ـ تاشقا ئۇرۇلۇپ، ھەيۋەتلىك شاۋقۇن سېلىپ
ئېقىپ تۇرىدىغان ئەزىم دەرياسى سۈيىدە پات ـ پاتلا ئۆلۈم ھادى-
سىلىرى يۈز بېرەتتى، شۇڭا ھېزىم موللام بىلەن مەلىكىخان
ھەدە بۇ «يۈرەك پارىسى» بىردەم كۆزدىن نېرى بولسىلا ئەنسى-

① «چاھار دىۋان» — نەۋائىنىڭ شېئىرىي ئەسەرلىرىدىن بىرى.

رەيتتى. ئۇلارنىڭ يۈرىكى ھامان سۇ ئىدى، لېكىن شوخ لۇتۇن ياز كۈنلىرى ھەمىشە دەريانىڭ قايناملىرىغا چۆمۈلۈپ، دەريا قىرغاقلىرىدا ئەركىن قىيغىتىپ يۈرەتتى. ئۇ يەنە بازار ئىچىگە يېقىن مەشھۇر «ئالتۇنبۇلاق» بويىغىمۇ دائىم بېرىپ تۇراتتى، ئۇ بۇلاق بېشىدا دۈم يېتىپ تۇرۇپ بۇلدۇقلاپ تۇرغان سۈپسۈزۈك بۇلاق سۈيىنى قانغۇچە ئىچەتتى ۋە بۇلاق ئەتراپىدا ئوتلاپ تويۇنۇپ سەكرىشىپ يۈرگەن ئوغلاقلار بىلەن يۈكۈنۈۋېلىپ، يەرگە قوللى-رىنى تىرەجەپ تۇرۇپ ئۈسۈشۈپ ئوينايتتى.

كۆز ئايلىرىنىڭ ئايدىڭ كېچىلىرىدە بۇ يەر تازىمۇ قىزىپ كېتەتتى، سازەندە ۋە ناخشىچى ياشلار بۇ يەرگە دۇتار، تەمبۇر، داپلارنى ئەكېلىشىپ تا تۈن نىسپىگىچە ساز چېلىشىپ، ناخشا ئېيتىشىپ ئولتۇرۇشاتتى. مۇنداق چاغلاردا لۇتۇن ئۇلارنىڭ ئا-رىسىغا كىرىۋېلىپ، تولىمۇ ئىشتىياق بىلەن بېرىلىپ ناخشا تىڭشاپ ئولتۇراتتى، قىش كۈنلىرى بولسا قېلىن مۇز ئۈستىدە چانا ۋە كانكى تېيىلىپ ئوينايتتى.

ئوقۇش يېشىغا تولۇپ قالغان لۇتۇن ئەمدى تېخىمۇ ئوماق بولۇپ كەتتى. ئاتا - ئانا بۇ ئارزۇلۇق ئوغلىنى مەكتەپكە بېرىپ، ئىلىم - مەرىپەتلىك قىلىپ يېتىشتۈرۈش ئارزۇسى بىلەن ياناتـ-تى، شۇڭا ئۇلار ئوقۇش باشلىنىشتىن خېلى ئىلگىرىلا ئوغلىنىڭ غېمىنى يەپ، ئۇنىڭغا يېڭىدىن گىمناستۇركا، دوپپا، پۇتىغا شىبلىت ئېلىپ تەييارلاپ قويغان، قەلەم - دەپتەرلەرنىمۇ تەقلەپ ساندۇققا سېلىپ قويغانىدى.

× ×

مانا بۇ يىل ئۇنىڭ مەكتەپكە كىرىدىغان ۋاقتى يېتىپ كەلگە-نىدى. ئۇ قىن - قىنىغا پاتماي، مەھەللىدىكى بىر دېمەت ئاداش-لىرىنىمۇ مەكتەپكە دالاۋەت قىلاتتى. ئاۋغۇستنىڭ ئوتتۇرىلىرىدا

بىر كۈنى ئۇ بوستانلىقتا ئويناپ يۈرگەن قۇرداشلىرىنى باشلىدى - دە، قاش دەرياسى تەرەپكە قاراپ چېپىشىپ كېتىشتى.

— مەن مەكتەپكە بارىمەن، سىلەرچۇ؟ — لۈتۈن بوستانلىقتا كېتىۋېتىپ ئاداشلىرىدىن سورىدى. ئۇنىڭ ئاداشلىرى «بىزمۇ بارىمىز!» دەپ تەڭلا جاۋاب بېرىشتى.

لۈتۈننىڭ ئاداشلىرى ئۇنى تولىمۇ ياخشى كۆرەتتى، ئۇنىڭدىن ئايرىلغۇسى كەلمەيتتى، مانا ئەمدى ئۇلار مەكتەپكىمۇ بىرگە بارىدىغان بولۇشتى. بۇ نېمىدېگەن كۆڭۈللۈك - ھە!

بالىلار مەكتەپ توغرىسىدا ئۇزۇنغىچە پاراڭ سېلىشىپ مېڭىپ، قاش دەرياسىغا بېرىپ قېلىشقىنىنى تۇيماي قېلىشقانىدى. دەريا بويىدا توپ - توپ ئوغۇل - قىز، قېرى - ياشلار قاش دەرياسىنىڭ ئۆركەشلەپ ئېقىشىنى تاماشا قىلىشىپ ئولتۇرۇشاتتى. بالىلارمۇ دەريا سۈيىنىڭ ئېقىشىغا بىردەم زوقلىنىپ قاراپ تۇرغاندىن كېيىن، لۈتۈننىڭ باشچىلىقىدا دەريا بويىدىكى دۆڭلۈكلەرگە قونغان قاغىلارنى تاش ئېتىپ قوغلىغاچ، ھېلىقى ئىككى ياش ئوقۇتقۇچى تۇرغان دۆڭلۈك تەرەپكە كېلىشتى. ئۇلار دۆڭلۈكنىڭ ئالدى — ئاسان تەرىپى بىلەن ئەمەس، بەلكى كەينى — تىك تەرىپى بىلەن چىقىشماقچى، كۈچ - مادارلىرىنى سىنىشىپ باقماقچى بولۇشتى.

— كېلىڭلار! — دېدى لۈتۈن تىك يارغا ئەڭ ئالدى بىلەن ئېسىلىپ، لېكىن ئۇ تۇتقان قاغدالما يۇلۇنۇپ كېتىپ، ئۇڭدىسىغا يىقىلىپ، ئوتلاقتا دومىلاپ چۈشتى. بالىلار پاراق - پاراق كۈلۈشتى ۋە تەرەپ - تەرەپتىن ئېتىلىپ كېلىپ دۆڭگە ياماشتى، ئۇلارنىڭ ئىچىدە بويى ئېگىزرەك بىر بالا «ئەپچىل» ھەرىكەت بىلەن قېلىن ئوت - چۆپلەرنى قاماللاپ تۇتۇپ، تىك يار ئۈستىگە تېز چىقىپ كەتتى. ئۇ تۆۋەنگە قاراپ:

— ھە، قېنى چىقىڭلار، تېز - تېز، — دەپ ۋارقىرايتتى.

لۇتۇن دوغىلاق، سېمىز بولغاچقا، يۇقىرىغا چىقالماي ھە دېگەندە-
لا پەسكە دومىلاپ كېتەتتى. ئەنە، باللارنىڭ ئىككىنچى ۋە
ئۈچىنچىسىمۇ ئاسان جاي تاللاپ چىقالىدى. ھېلىقى ئېگىز بوي-
لۇق بالا شاخخو قىلىپ كۈلەتتى ۋە:
— ھەي پور، قولۇڭنى ئەكەل، مەن تارتىۋالاي! — دەپ
ۋارقىرايتتى. يۇقىرىغا چىقىۋالغان يەنە بىر بالا دۆڭنىڭ پەسرەك
ۋە ئاسان يېرىنى كۆرسىتىپ:
— ھەي لۇتۇن! بۇ يەرگە كەل، مانا بۇ يەر ئاسان
ئىكەن! — دەپ سۈرەن سېلىپ ۋارقىرايتتى، لېكىن لۇتۇن
ئۆزى دەسلەپ ھەپىلەشكەن قىيىن تىك يار تۇۋىدىن زادى نېرى
بارمىدى. ئۇ، كۈچىگەنسېرى قىزىرىپ كەتكەنىدى. ئۇ، باللار
ئالدىدا لەت بولۇپ قالماسلىق ئۈچۈن چىشىنى چىشلەپ تۇرۇپ،
تىك يار بىلەن ئېلىشاتتى. لۇتۇن قەتئىي ئىرادىگە كەلدى - دە،
ھېلىقى شاخخوچى ئېگىز بويلۇق بالىغا قاراپ:
— ھىم! سېنىڭدىن قالسام قۇلىقىمنى كېسىۋېتىمەن! —
دېدى - دە، يەنە كۈچەپ ياماشتى.
خېلىدىن بېرى باللارنىڭ ھەرىكىتىگە سەپسېلىپ قاراپ
تۇرغان — جىلغىدا بىرقانچە قوي - ئۆچكىلەرنى بېقىۋاتقان
ئوتتۇرا ياشلىق بىر كىشى لۇتپۇللاغا:
— بوش كەلمە، شاكىچىك! «ئەردىن قالغان ئەر ئەمەس،
دان بەرمىگەن يەر» دەپتىكەن، قېنى، قېنى - ھە! ھە! —
دەپ يىراقتىن سۈرەن سالاتتى. لۇتۇن لېۋىنى مەھكەم چىشلەپ
تىرىشىپ - تىرمىشىپ ئاخىرى يار ئۈستىگە چىقتى - دە،
قاقاقلاپ كۈلۈپ، «قانداق؟ ئاخىرى چىقتىممۇ؟» دېگەندەك قى-
لىپ باللارغا قاراپ قويدى.
— يارايسەن، ئەزىمەت! — دېدى بايىقى قويچى، —
غەيرىتىڭ بارئىكەن، «يولۋاس ئىزىدىن ياناماس، يىگىت سۆزد-
دىن» دېگەن شۇ - دە، مانا!

بالىلار ئەنە شۇ دۆڭلۈكتە ئاللىقانداق خىياللار بىلەن بەند بولۇپ ئولتۇرغان ئىككى ئوقۇتقۇچىنى كۆرۈپ قالدى ـ دە، دەسلەپ ئۇلاردىن سەل ھېيىقىپ، كېيىن ۋاڭ ـ چۇڭسىز ئاستا مېڭىپ ئوقۇتقۇچىلارنىڭ كەينىدە تۇرۇشتى. كېيىن ھېچبىر تېڭىرقىماستىن ئوقۇتقۇچىلارغا ئۇنلۇك سالام بېرىپ، ئۇلارنىڭ دىققىتىنى ئۆزىگە تارتقان ھېلىقى بودرۇقىنا ئاق يۇزلۇك بالا — مانا مۇشۇ لۇتۇن ئىدى.

— كىمنىڭ ئوغلىسەن، قوزام؟! — تارىخچى يىگىت ئور-نىدىن قوپۇپ لۇتۇننىڭ بېشىنى سىلاپ تۇرۇپ سورىدى.

— ھېزىم موللىنىڭ.

— ۋاي ـ ۋۇي، سەن لۇتۇن ئەمەسمۇ؟ بەللى، قارا سېنى، تونۇيالماي قالغىنىمىزنى...

ھەر ئىككى ئوقۇتقۇچى بىر ـ بىرىگە قارىشىپ كۈلۈشتى ۋە دەرھال بۇ يىل ئەتىيازدا ھېزىم موللامنىڭ ئۆيىدە بولۇپ ئۆتكەن سۇننەت تويىنى يادىغا ئېلىشتى. لۇتپۇللا تويغا يىغىلغان-لار ئالدىدا تەمكىن تۇرۇپ، بىرقانچە قەدىمىي شېئىرنى دېكلامات-سىيە قىلىپ بەرگەن ۋە بىرقانچە خەلق ناخشىسىنى زوق ـ شوق بىلەن ئېيتىپ بەرگىنىدە، ئوغلىغا قاتتىق مەستلىكى كەلگەن ھېزىم موللامنىڭ ئۇنى كۆتۈرۈۋېلىپ، مەڭزىلىرىگە سۆيۈپ كەت-كەنلىرىنى كۆز ئالدىغا كەلتۈرۈشتى. شۇ تويغا يىغىلغانلارنىڭ ئۇنىڭغا ئاپىرىن ئوقۇمىغىنى يوق. شۇ چاغدا نۇرغۇن كىشىلەر: «بۇ بالىدا ئاجايىپ خىسلەت بار» دېيىشكەنىدى.

— نېمىشقا ماۋۇ ئالدىمىزدىكى ئاسان يەر بىلەن چىقماي يار تەرەپتىن چىقتىڭلار؟ — تارىخ ئوقۇتقۇچىسى بالىلارغا تەكشى سەپسېلىپ تۇرۇپ سورىدى.

— ئەتەي ياماشقۇمىز كەلدى، — دېدى لۇتۇن چاقماقتەك جاۋاب بېرىپ.

— نېمىشقا؟

此为试读,需要完整PDF请访问: www.ertongbook.co